

Virsseržants Ozoliņš un putni

Nesen uzzināju, ka jau piecus gadus dzīvoju vienā pagastā ar vienu no LOB dibinātājiem – Ivaru Ozoliņu. Ar šādu kaimiņu nevarēju neaprunāties un arī “Putni dabā” lasītājiem gribu dot iespēju iepazīties ar mana kaimiņa, Engures puikas, putnu gredzenotāja un karavīra dzīvesstāstu paša Ivara vārdiem.

Kā sākās interese par putniem

Bērnībā dzīvoju Āgenskalnā, un nekādas īpašas intereses par putniem man nebija, līdz, kad gāju Rīgas 47. vidusskolas sestajā klasē, skolā Putnu dienās ieradās Jānis Vīksne. Viņš stāstīja par būrīšiem un rādīja, kādi izskatās putnu gredzeni. Aktu zālē klausītāju bija daudz. Es biju bezkaunīgāks – sēdēju pirmajā vai otrajā rindā un izlīdu ārā kārtīgi apskatīties, kādi tad tie gredzeni – mazi un spīdīgi – ir. Un tas mani “aizķēra”.

Pēc Jāņa Vīksnes apciemojuma skolā bija sarunātas regulāras tikšanās Dabas muzejā, kur notika putnu pazišanas un iepazīšanas pasākumi. Es gandrīz nevienu tikšanos neizlaidu. Visbeidzot bija mutisks eksāmens pie Jāņa. Grāmatā viņš aizsedza putnu nosaukumus, un vajadzēja putnus atpazīt pēc melnbaltiem zīmējumiem. Vai nu man Jānis prasīja pareizos putnus, vai kā, bet eksāmenu es nokārtoju un varēju sākt gredzenot putnus. Man galva bija laba, skolā mācījās uz četri, lai gan bija arī savs trijnieks, un, ja putnu skatīšanās dēļ kaut ko “nobastojū”, arī divnieku dabūju, bet ne jau liecībā.

Putnu ķeršana Kaņierī

Septītajā klasē maija beigās bija jāliek eksāmeni, bet es tos nokārtoju pēc iespējas ātrāk – divus vienā dienā, trešo otrajā – un devos uz Kaņieri. Tas bija 1961. gads. Tolaik pie Starpiņupītes bija ornitologu bāze “Pie dullās pīles”. Mans “Dullās

Ivars Ozoliņš saņem gredzenus no Jura Kazubierņa, 1961. gads.

Foto no I. Ozoliņa personīgā arhīva

pīles” šefs bija Juris Bergmanis¹ – liels, melns vīrs. Viņš bija kaislīgs mednieks, bet medības nebija tāpat vien – viņš putnus ķidāja un skatījās to kuņģa saturu.

Kaņierī mēs bijām divi puiseļi – es un mans skolasbiedrs Juris Lemmings². Bija brīži, kad Juris Bergmanis aizbrauca uz Rīgu pēc papīriem vai pārtikas, un tad mēs palikām divi vien. Bet nekādas blēņas gan mēs nedarījām, tas mums nebija ne prātā.

Mans pamatuzdevums bija pludmalē ķert putnus. Tos mēs ķērām ar cilpām no maksķerauklas, kas bija nostiprinātas ar akmeņiem, lai putni neaizvilktu. Pludmalē bija lieli akmeņi, visi nopēdoti un nokakāti balti. Tajās vietās tad arī likām cilpas. Retu reizi neko nenokērām. Visbiežāk cilpās iekrita kajaki, *ridibundiņi*³ un *limikoļi*⁴ – šņibīši (tik skaisti ar saviem melnajiem puncīšiem!), pāris smilšu tārtiņu.

Skaistākā reize bija, kad gadījās noķert *čegravu*⁵. Pārbaudot cilpas, redzēju, ka vienas cilpas nav, bet aiz akmens kaut kas peld. Putnu savaņģoju, bet gredzenu uzlikt diemžēl nepaspēju – putns aizmuka. Tikai tad, kad izstāstīju Bergmanim, pēc lieluma un knābja krāsas secinājām, kas tas par putnu. Tā arī vienīgā čegrava, ko esmu rokā turējis, bet Engurē vienmēr, kad tās redzēju, uzpeldēja atmiņas par šo gadījumu.

Āgenskalna putni

Būdam skolnieks, ķēru putnus arī mājās pie barotavas. Es dzīvoju Mazās Nometņu ielas un Margrietas ielas stūrī. Pie loga bija koki un krūmi. Pirmajā ziemā uztaisīju putnu barotavu un kārtīgi sāku piebarot. Uztaisīju lamatiņas – caur logu paraujot striķīti, pacēlās tikls. Kas tik man tur nebija! Visapkārt pilsētas klaboņa un dārdoņa – vilciens, tramvajs, mašīnas... Bet manā barotavā – zilzilītes, purva vai pelēkās zilītes, zaļzūbītes (kā man patika to dzeltenī un sūnu zaļi krāsotie papi!), svilpi. Svilpju mammas gan man nepatika, bet, kad paņēmu papu rokā, nu kā tu vari nemilēt to putnu!

1 Juris Bergmanis (dz. 1939.g.), studējis Latvijas Valsts universitātes Bioloģijas fakultātē no 1958. līdz 1962.g.

2 Juris Lemmings gredzenoja putnus no 1961. līdz 1965.g., kopā apgredzenojis 885 putnus.

3 Lielie ķiri.

4 Bridējputni.

5 Lielo zīriņu.

Ivars Ozoliņš un Jānis Viksne atpūšas pēc gaigalu būru uzstādīšanas Engures ezera dienvidu galā.

Foto no I. Ozoliņa personīgā arhīva

Lielais zīriņš – ar šo putnu Ivaram saistās viens no spilgtākajiem brīžiem putnu gredzenošanas gaitu sākumā.

Foto: A. Mankus / ainars.net

Šķiet, viens *majoriņš*⁶, ko gredzenoju pirmajā ziemā, jau nākamajā pavasarī tika atrasts Gotlandē.

Trīs vasaras Engurē (1962–1964)

Viena vasara man bija Kaņierī, bet nākamā jau Engurē, kur tolaik visu kārtoja Harijs Mihelsons. Tās trīs vasaras Engurē bija skaistākais laiks manā mūžā.

Galvenais darbs bija piļu un kaiju ligzdu pārbaudes.⁷ Es biju liels laivotājs. Man bija vienalga, vai sūta izstaigāt ligzdas uz Lielrovu vai uz Krievragciem, es tikai likos airos. Bija jāpārbauda piļu olu aizperētības pakāpe. Kad ligzda nebija ūdens tuvumā, izlīdzējāmies ar ūdeni bundžā. Līdzī vienmēr bija “bībe-

⁷ Latvijas Universitātes Bioloģijas fakultātes Ornitoloģijas laboratorijas arhīvā ir saglabājušās daudzas Ivara Ozoliņa melnbaltās fotogrāfijas no 1964. gada pētījumiem Engures stacionārā.

līte” (t.i., pieraksti), kur viss tika atzīmēts.

Kad sāka šķilties mazuļi, bija simtiem un simtiem gredzenojamu putnu. Mēs centāmies divatā ar Lemmingu. Mazie kaijēni jau bija žiperīgi un slēpās, tad mēs darbojāmies divatā – viens putnēnu izceļ, otrs pretī. Bija speciālas kulītes, kuras piesēja pie siksnas, kurās likt negredzenotos mazuļus. Apgredzenotos laidām vaļā. Pilēm centāmies visu salikt tajā pašā ligzdā, ja mazuļi bija ņemti no ligzdas, tomēr reti kurš palika – aizmuka katrs uz savu pusi. Tad jau bija gredzeni ar plastilīnu. Mans uzdevums bija no organiskā stikla liekt formas. Bija seši vai septiņi izmēri.

Reiz Engurē gan gadījās izbaudīt, kas ir bads. Tā sanāca, ka Jānim (Vīksnem) bija jābrauc vai nu uz kādu apspriedi, vai sanāksmi. Brīvdienās viņam bija jābūt atpakaļ, bet nebija. Kazubiernim arī bija jāaizbrauc, kaut kas jākārto, un mēs ar Lemmingu palikām vieni paši. Vai tad pirmo reizi? Mums jau viss bija zināms. No sākuma mēs paši arī taisījām ēst (neatceros, kad parādījās divas skolnieces no

⁶ Lielā zilīte.

Gatavs pirmajam braucienam uz Kaņieri. 1961. gada vasara.

Foto no I. Ozoliņa personīgā arhīva

Mērsraga, kas skaitījās pavāres, bet sākumā viņu nebija). Nekādu problēmu nebija. Bet toreiz iznāca tā, ka vairākas dienas bijām vieni paši. Maize beidzās, makaroni beidzās, eļļa beidzās... Atradām kaut kādus iepelējušus taukus. Ēst gribējās! Makšķerējām turpat no pontona asarišus, bet tie laikam jau bija atēdušies, tāpēc nevarēja tos noķert. Ko darīt? Es neatceros, kurš to bija stāstījis, bet atcerējāmies par varžu kājiņām. Varžu tajā laikā bija pilna pludmale. Ar pēdējo laivu aizbraucām krastā un salasījām veselu spaini varžu. Kārtīgi izcepām, un ar spaini mums pietika.

Izdzīvošanas skola padomju armijā

Pēc 11. klases vairs uz Enguri nedevos. Savā naivumā skolas beigās samilējos klasesbiedrēnē. Par spīti tam, ka mums piedzima bērns, rudenī bija jāiet armijā. Man abi vecāki bija dzīvi, sievai arī, un kara komisariātā uzskatīja, ka mazais bērns ir pietiekami aprūpēts. Tā sākās pārtraukums manā putnu būšanā.

Gandrīz trīs gadus nodienēju padomju armijā Ļeņingradas apgabalā. Pāris reizi *samovolkā*⁸ biju atlidojis mājās, par ko, protams, dabūju ciest un arī karceri pasēdēt, bet toties redzēju savu bērnu un sievu. Izgāju seržantu skolu. Tā man bija ļoti vērtīga mācība, bet bija briesmīgi grūti. Visa tā *ģedovščina*⁹, kas tur bija, bija ļoti izkopta. Mēs no Rīgas bijām tikai trīs latvieši. Viens pakārās seržantu skolā, otrs nošāvās, jau būdams savā vadā. Bet es izturēju. No padomju armijas demobilizējos, būdams seržants. Pareizāk sakot, izbijis seržants – neilgi pirms *dembela*¹⁰ man atņēma seržanta uzplečus par to, ka bez atļaujas biju aiztriecis desmit kilometru pārgājienā jaunos kareivjus, kas ņirgājās par maniem seržantiem. Es biju komandiera vietnieks un drīkstēju tā darīt, bet bija jāprasa atļauja.

Pēc demobilizēšanās no padomju armijas es kļuva par profesionālu fotogrāfu. Ceļš mani aizveda uz Rīgas kinostudiju. Piedalījies piecās mākslas filmās (“Vārnu ielas republika”, “Tauriņdeja”, “Šahs briljantu karalienei”, “Gaisma tuneļa galā” un “Uzbrukums slepenpolicijai”), kur es biju reklāmas fotogrāfs un operatora asistents. Bieži vien bija jāfilmē. Daudz darba bija arī ar dokumentālajām filmām. Tagad man ir divas lietas – putni un fotoaparāts. Putnus fotografējis neesmu, jo man nekad nav bijusi darīšana ar teleobjektīviem. Man ir platleņķis vai parastais, vai portreti. Putnus fotografējot, slēpni jāšēž, bet man bija jā rūpējas par eksistenci, jāpelna nauda. Un tā naudas pelnīšana... Visa dzīve ir aizgājusi, un nekas nav sanācis.

Prom uz laukiem!

Mana dzīve ir bijusi raiba. 1989. gadā izjuka ģimene, un es nolēmu, ka turpmāk dzīvošu tikai laukos. Bija iesākta vasarnīca Lapmežciemā, jo gribēju pie Kaņiera, bet to pēc šķiršanās nācās ar steigu pārdot. Nesen biju nokārtojis tiesi-

⁸ Patvarīgā prombūtnē.

⁹ Ārpusreglamenta attiecības armijā, savdabīga vecuma hierarhijas absolutizācija vecāka iesaukuma un jaunāka iesaukuma dienējošo attiecībās; veco uzkundzēšanās jaunajiem.

¹⁰ Demobilizācija.

bas. Aizņēmos auto un devos meklēt jaunu dzīvesvietu. Braucu no Lapmežciema gar jūrmalu. Visos ciemos interesējos, vai kaut ko nepārdod. Protams, ļoti gribēju Bērzciemā, jo tas ir vistuvāk Engurei, kur man klājās vislabāk. Visos zvejniekciemos biju, bet ar mājas pirkšanu neveicās. Vai nu nepārdeva, vai, ja pārdeva, nebija man pa kabatai.

Visbeidzot Ventspils avīzē atradu sludinājumu, ka tiek pārdota liela saimniecība Lūžņā pie Miķeļbākas. Saimniecībā bija trīspadsmit ēku: dzīvojamā māja, kūts, klēts, pirts, garāža, kūpinātavas, pagrabi – kas tik tur nebija! Ar saimnieces dēlu noslēdzām līgumu, ka es piecu gadu laikā samaksāšu piecus tūkstošus rubļu. Atradu draudzeni – laucinieci no Puzes. Ātri noslēdzām mīlestības līgumu, un jau pēc pāris nedēļām viņa bija klāt ar govī un zirgu, bet es ar visām Rīgas mantām un māti.

Lūžņā šī bija vienīgā apdzīvojamā māja, bet apkārt no trim pusēm biju okupējusi no padomju armija. Miķeļbākā bija pretgaisa aizsardzība, starp Miķeļbāku un Irbenes lokatoru bija tanku bataljons. Ovišos arī bija armijas postenis. Mums bija jāiztieks ar to, ko mājās izaudzējām, – kartupelišiem, vistām, tītariem, pienu. Intensīvi tirgojāmies armijas pilsētiņā, bet tad Latvija kļuva neatkarīga, un armija, mūzikai skanot un karogiem plīvojot, aizbrauca. Un tad bija ziepes – naudas nav, autobusu satiksme pazūd, nekādas izejas nav, bet darbs jāatrod.

Latvijas armijā

Atkal izlīdzēja Ventspils avīze – atradu sludinājumu, ka veidojas jaunā Latvijas armija un visi gribētāji, it īpaši tie, kas padomju armijā bija seržanti, tiek aicināti uz apmācību kursiem, lai dienētu Latvijas armijā par robežsargiem.

Ar to sākās mana dzīve Latvijas armijā. Dienesta vieta bija turpat Miķeļbākā, trīs kilometrus no mājām. Vispār pirmais Latvijas armijas karogs tika uzvilkt Miķeļbākā, un to izdarīju es kopā ar Oļegu Krauju.

Ivara Ozoliņa krustmāte, tēvs, māte un krusttēvs pie Kaņiera ornitologu bāzes "Pie dullās pīles".

Foto no I. Ozoliņa personīgā arhīva

Ivars ar pagalmā Lestenē šķīlušos ausainās pūces mazuli, kas bija sapinies ligzdā sanestās stieplēs un plēvēs, bet pēc atbrīvošanas tika apgredzenots.

Foto no I. Ozoliņa personīgā arhīva

Kļuvu pat par bataljona saimniecības daļas priekšnieku. Visi ieroči, pārtika, apģērbs – visa saimniecība bija manā pārziņā. Pirmās reizes sagāde vēl nebija kā nākas – zupu ēdām ar dakšīņām, dažs labs izgreda koka karotes, bet tas bija ļoti jauki. Tās bija pārejošas grūtības. Man bija jaunie latvju zaldātiņi, bija dažs labs krieviņš. Nekas – iemācījām latviski komandas, un nekādu problēmu nebija, nekāda naida citam pret citu nebija. Visi bijām vienas komandas biedri. Ilgs laiks jau tas nebija. Tad uztaisīja Ventspilī štābu un robežsargus pārdēvēja par Jūras krasta apsardzes bataljonu. Un tad es izbaudīju arī, ko nozīmē jūrā iešana. Jauki bija – pirmie kuģi, protams, veci kā pasaule, bet kārtīgi nokrāsoti un uzpucēti.

Armijā biju ticis pie virsseržanta pakāpes. Lai kļūtu par leitnantu, bija vajadzīga armijas izglītība, bet man tādas nebija, tāpēc pēc savas

50. gadadienas pieņēmu piedāvājumu doties pensijā. Es dabūju dienesta pensiju, kas gan bija smieklīgi maza – laikam 120 latu –, bet man Ventspilī bija piešķirts dzīvoklis.

Visur ar putniem

Kamēr es Ventspilī darbojos pa štābu, mana toreizējā sieva mani izputināja. Tā es paliku bez naudas, tikai ar pensiju. No sievas šķiros, pārdevu māju Lūžņā lētāk nekā biju nopircis un nopirku mazu mājiņu Kuldīgas rajona Gudeniekos. Kuldīgā atradu darbu – taisīju mēbeles. Tas man laikam iedzimts talants – mans tēvs bija galdnieks. Taisīju mēbeles, loģus, durvis, vītņu kāpnis. Problēma bija izbaukt no Gudeniekiem uz Kuldīgu. Cita pēc citas manas mašīnas neizturēja tos ceļus.

Ko darīt? Ieliku sludinājumu, ka meklēju sievu. Tas bija ļoti interesants periods, kas ilga vairākus mē-

nešus. Bija tik daudz gribētāju kļūt par sievu, ka es kļuvu izvēlīgs. Es lasīju, kamēr atlasīju, un tā 1999. gadā nokļuvu Pūrē, un no Pūres esmu nokurojies sievastēva mājās Lestenē. Šeit dzīvoju piekto gadu.

Lai kur es pārceltos, es gredzenoju putnus. Protams, putnu būrus līdzī nevadāju, bet gatavoju jaunus būrus jaunā vietā. Arī te man to ir vairāk nekā divdesmit. Tagad putnus neķeru, bet gredzenoju tikai mazuļus. Putni man vienmēr gājuši pie sirds. Žēl, ka manā raibajā dzīvē ir bijuši brīži, kad ar putniem nodarboties nevarēju. Ja varētu dzīvot vēlreiz, no Engures nekur nemuktu. Dzīvotu turpat. Tā bija mana bērniības paradīze.

VIESTURS ĶERUS,
viesturs@lob.lv

Summary

Senior Sergeant Ozoliņš and Birds /Viesturs Ķerus/

Ivars Ozoliņš is one of the founding members of LOB. His interest in birds started at a young age after Jānis Viksne visited his school with a lecture on bird ringing. Ivars took up ringing and worked for four years at the ornithological stations in Lake Kaņieris and Lake Engure but did not become a professional ornithologist. Nevertheless he has been an active ringer for more than 50 years.